

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ Ν. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΓΕ.Λ.

A.1. Πεζολογία:

Παρά το γεγονός ότι το ποίημα εκφράζει συναισθηματικές καταστάσεις, αποπνέει έντονη συγκίνηση. Ο λυρισμός, ωστόσο, εκφράζεται μόνο σε επίπεδο περιεχομένου, καθώς στο επίπεδο της έκφρασης είναι ελεγχόμενος. Από το ποίημα εκλείπει ο ρητορισμός και οι μεγαλόστομες εκφράσεις, τα σχήματα λόγου είναι περιορισμένα και ο λόγος στηρίζεται κυρίως στο ουσιαστικό και στο ρήμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο 1^{ος} στίχος αποτελείται από τρία ουσιαστικά «Το γήρασμα.....μου» και ο 6^{ος} από τέσσερα «νάρκης Λόγω». Τα επίθετα σπανίζουν. Σε όλο το ποίημα υπάρχει μόνο το επίθετο «φρικτό» και το επίθετο «λίγο». Οι πεζές εκφράσεις του καθημερινού λόγου «που κάπωςΦάρμακα», «που κάμνουνε.....πληγή» συγκρατούν και πάλι τη συναισθηματική έκρηξη. Επίσης, ο διασκελισμός (στίχος 1 – 2) και ο «σπασμένος» ιάμβος (στίχος 2) διασπούν το ρυθμό – που είναι στοιχείο του λυρισμού – και φέρνουν το λόγο πιο κοντά στην καθημερινή ομιλία. Η τεχνική της δραματικότητας, θεατρικότητας με τη χρήση του διαλόγου φαινομενικά εντείνουν ακόμη περισσότερο το ρεαλιστικό / πεζολογικό τόνο («Εις σε προστρέχω.....», «φέρε»).

Ιδιότυπη γλώσσα (η ομιλούμενη απ' την ελληνική παροικία της Αλεξάνδρειας)

- ➔ Δημοτική (σώματος, πληγή, μαχαίρι, κάπως κ.λπ.)
- ➔ Με «λόγιους» τύπους (γήρασμα, εγκαρτέρηση, προστρέχω, εν Φαντασία και Λόγω, άλγους, ποιήσεως)
- ➔ Κωνσταντινοπολίτικους ιδιωτισμούς (κάμνουνε)
- ➔ «Αντιποιοητικές» λέξεις (είναι πληγή...μαχαίρι).

Χρήση συμβόλων

Ιάσων Κλεάνδρου → σύμβολο του εσωτερικού κόσμου του ποιητή

Κομμαγηνή → σύμβολο φθοράς

πληγή → σύμβολο έντονου πόνου

φρικτό μαχαίρι → ο αμείλικτος χρόνος

μορφή → συμβολίζει την εξωτερική εμφάνιση, το πρόσωπο αλλά και την εσωτερική/ψυχοσυναισθηματική κατάσταση

φάρμακα → συμβολίζουν το ρόλο της ποίησης

595 μ.Χ. → συμβολίζει τη διαχρονικότητα.

B.1. Το πλήθος και το περιεχόμενο των πληροφοριών του τίτλου μεταθέτουν την ποιητική δράση σ' ένα μακρινό τόπο με πρωταγωνιστή ένα άλλο πρόσωπο. Η αρχαιοπρέπεια δίνει κύρος και μεγαλοπρέπεια στην αφήγηση και το πλήθος των πληροφοριών πειστικότητα και αντικειμενικότητα. Ο ψευδοϊστορισμός και η χρήση προσωπείου βοηθούν τον ποιητή να αποστασιοποιηθεί απ' το ποίημα, να περιορίσει το προσωπικό στοιχείο και να ελέγξει τα λυρικά ξεσπάσματα. Τα χαρακτηριστικά της λυρικής ποίησης («εγώ, εδώ, τώρα») αποκτούν, έτσι, «ένδυμα» επικό («αυτός, εκεί, τότε») και η αφήγηση γίνεται πιο αντικειμενική.

Η άνω τελεία τονίζει – με διαχωρισμό της τυχαίας ημερομηνίας 595 μ.Χ. – τη διαχρονικότητα, τη μεταφορά στο παρελθόν, την αποστασιοποίηση του ίδιου του Καβάφη απ' τον «ανύπαρκτο» ουσιαστικά Ιάσονα Κλεάνδρου.

Πιο αναλυτικά τα στοιχεία του τίτλου:

- Μελαγχολία: διαφαίνεται η ψυχική κατάσταση του ποιητή· η λέξη αυτή ανταποκρίνεται στο όλο περιεχόμενο του τίτλου και - σε 2^ο επίπεδο - προσιδεάζει στην Καβαφική μελαγχολία.
- Του Ιάσονα Κλεάνδρου ποιητού: το πρόσωπο αυτό είναι φανταστικό, όμως πίσω απ' αυτό κρύβεται ο ποιητής Καβάφης (σύντομη αναφορά – προαιρετικά – στα στοιχεία που πιστοποιούν το «προσωπείο»)
- Εν Κομμαγηνή: ο φανταστικός ποιητής τοποθετείται στο ανύπαρκτο πια – το 595 – κρατίδιο της Κομμαγηνής, το οποίο λειτουργεί ως σύμβολο φθοράς. Η Κομμαγηνή (164 π.Χ. – 72 μ.Χ.) ήταν ανεξάρτητο κρατίδιο στα Β.Α. της Συρίας, το οποίο διαλύθηκε, όταν υποδουλώθηκε στους Ρωμαίους το 72 μ.Χ.. Αργότερα περιήλθε στην εξουσία των Αράβων και ύστερα των Βυζαντινών.
- 595 μ.Χ.: το έτος είναι τυχαίο και υποδηλώνει ότι η θλίψη για τα γηρατεία είναι διαχρονική.

Επιλογικά, η «μελαγχολία του ποιητού» αποτελεί τη μόνη πραγματικότητα του τίτλου. Ήδη, όμως, αναφέρθηκε πως ο Καβάφης σκόπιμα επέλεξε να χρησιμοποιήσει το ιστορικό άλλοθι χώρου / χρόνου / προσώπου.

B.2. Η επικοινωνία του ποιητή με την «Τέχνη της ποιήσεως» επιτυγχάνεται με τα ακόλουθα εκφραστικά μέσα:

- ☞ Υπαλλαγή/μετωνυμία: που περιέχει και 2 μεταφορές: “το γήρασμα είναι πληγή” / “φρικτό μαχαίρι”, “πληγή από φρικτό μαχαίρι” αντί “φρικτή πληγή από μαχαίρι”.
- ☞ Προσωποποίηση: Τέχνη, Φαντασία, Λόγος
- ☞ Αναστροφή και υπερβατό: “νάρκης του άλγους δοκιμές” αντί “δοκιμές νάρκης του άλγους”
- ☞ Επανάληψη: “είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι” και “Τέχνη της ποιήσεως”
- ☞ Αποστροφή και προσφώνηση: “Εις σε..... ποιήσεως”
- ☞ Εναλλαγή α΄ και β΄ προσώπου και παράλληλος διάλογος (=εσωτερικός μονόλογος) με τη ποίηση.

Σημείωση με τα εκφραστικά μέσα που θα επέλεγε ο μαθητής, έπρεπε να σχολιαστεί και η λειτουργία τους. Ενδεικτικά, δίνεται μια απάντηση (με επιλογή 4 εκφραστικών μέσων).

Το ποίημα, αν και αριθμεί μόνο εννιά στίχους, έχει αρκετά σχήματα λόγου που είναι επιλεγμένα για να τονίσουν τόσο την άσχημη συναισθηματική κατάσταση του ποιητή όσο και την αναλγητική ικανότητα της Ποίησης. Ήδη στο δεύτερο μόλις στίχο εμφανίζεται ένα σχήμα **μετωνυμίας / υπαλλαγής**: πληγή από φρικτό μαχαίρι αντί για φρικτή πληγή από μαχαίρι. Το σχήμα **μετωνυμίας - υπαλλαγής** δίνει με τρόπο παραστατικό την εικόνα της φθοράς και παράλληλα τονίζει τη φρίκη, τον αποτροπιασμό που δημιουργεί το γήρασμα. Στο στίχο 6 παρατηρείται ένα **υπερβατό**: *νάρκης του άλγους δοκιμές αντί δοκιμές νάρκης του άλγους*, το οποίο δίνει έμφαση στο θεραπευτικό, αναλγητικό χαρακτήρα της ποίησης. Ο επόμενος στίχος αποτελεί **επανάληψη** του 2^{ου} στίχου. Η **επανάληψη** αυτή στο συγκεκριμένο σημείο είναι συνειδητή και αποβλέπει στο να δείξει ότι η φθορά από τα γηρατειά είναι όχι μόνο υπαρκτή αλλά και ουσιαστικά αναπότρεπτη. Τέλος η **προσωποποίηση** της Τέχνης της Ποίησης στο στίχο 8: *τα φάρμακά σου φέρε Τέχνη της Ποιήσεως*, έχει στόχο αφενός να επισημάνει την ανάγκη του ποιητή να βρει τρόπους, διεξόδους φυγής από τη θλίψη των γηρατειών και αφετέρου να τονίσει τη δύναμη που έχει η ποίηση, αφού μπορεί και λυτρώνει τον άνθρωπο από τη δυστυχία, τον πόνο και τη φθορά.

Γ.1. Ο ποιητής “προστρέχει” στην Ποίηση την οποία θεωρεί ως καταφύγιο. Το ρήμα “προστρέχω” υποδηλώνει πως η Ποίηση είναι μοναδική διέξοδος του ποιητή· άλλωστε την προσωποποιεί, δίνοντάς της έντονη διάσταση. Συνεχίζοντας, ο ποιητής γνωρίζει

προφανώς την ενεργητική διάσταση της τέχνης του (“που κάπως...φάρμακα”), η οποία φαίνεται να του έχει απαλύνει και στο παρελθόν τις “πληγές” του. Και πάλι, λοιπόν, ζητά τη συνδρομή της, θεωρώντας πως τα φάρμακά της, η Φαντασία και ο Λόγος, μπορούν να του προσφέρουν ανακούφιση. Ο Καβάφης χρησιμοποιεί τη φαντασία για να συλλάβει ποιητικά την πραγματικότητα, να αποπροσωποποιήσει τα βιώματά του, να απομακρυνθεί για λίγο απ’ τα αρνητικά συναισθήματα που του προκαλούν τα γηρατειά. Με τη σειρά του, ο λόγος συνιστά έκφραση της σύλληψης, διατυπώνει το απόλυτο και δρα μεταφυσικά. Απ’ τη στιγμή, λοιπόν, που η σύλληψη θα ειπωθεί, αποκτά διαχρονική νεότητα, αιωνιότητα, αποδεικνύει την πνευματική νεότητα του καλλιτέχνη, ξεπερνώντας τα όρια του χρόνου / της θνητότητας.

Δ. 1. Ομοιότητες:

1. Κοινό θέμα των 2 ποιημάτων είναι ο “πόνος” / η θλίψη που προκαλείται απ’ τα γηρατειά (“Το γήρασμα...μαχαίρι” στον Καβάφη και “στην ηλικία μου χιονίζει.....πόνο μου” στον Λειβαδίτη).
2. Και οι 2 αναφέρονται στο ρόλο της ποίησης (“Είς σε προστρέχω.....ποιήσεως” / “κ’ η ποίηση....τίποτα”).
3. Και οι 2 έχουν διάθεση για αιωνιότητα. Ειδικότερα ο Καβάφης αναζητά (κυρίως μέσω του Λόγου) μια θέση στην αιωνιότητα και ο Λειβαδίτης αναφέρει το ίδιο ρητά (“για να αρπαχτώ....αιωνιότητας”).
4. Και στους 2 διαφαίνεται η μοναξιά. Στον Καβάφη υποδηλώνεται καθώς μόνο στην Ποίηση “προστρέχει”· αλλά και ο Λειβαδίτης δηλώνει “ολομόναχος”.
5. Και οι 2 ορίζονται ως ποιητές (“Ιάσονος....ποιητού” / “επάγγελμα μου.... το ακατόρθωτο”).
6. Και στους 2 τα γηρατειά φαίνεται να είναι σε αρκετά ώριμη ηλικία (“Το γήρασμα....μορφής”, “στην ηλικία μου χιονίζει.....αδιάκοπα”, “η σάρκα μου....τίποτα”). Επίσης, γίνεται αναφορά με αντιποιητικό τρόπο στη φθορά που προκαλούν (“είναι πληγή....μαχαίρι” / “η σάρκα....τίποτα”).

Διαφορές

1. Ο Καβάφης θεωρεί την ποίηση καταφύγιο, προσωρινή ανακούφιση και θεραπεία (“που κάπως.....Λόγω”), ενώ ο Τ. Λειβαδίτης δηλώνει πως η ποίηση δεν μπορεί να τον βοηθήσει (“όταν δε μπορεί.....το ακατόρθωτο”).

2. Ο Καβάφης “κρύβεται” πίσω από ένα προσωπίο, ενώ ο Λειβαδίτης απ’ τον τίτλο ακόμη δηλώνει πως το α’ ενικό συνιστά “Αυτοβιογραφία”.
3. Ο Λειβαδίτης αναφέρεται άμεσα στο παρελθόν (“άνθρωποι τ’ όνομά μου”), ενώ ο Καβάφης μόνο έμμεσα, καθώς το “κάπως ξέρεις” υποδηλώνει την ενεργητική δράση και τη σχέση του ποιητή με την ποίηση σε παρελθοντικές στιγμές.
4. Ο Καβάφης, επίσης, φαίνεται να έχει ανακαλύψει από νωρίς τον ευεργετικό ρόλο της ποίησης (“κάπως ξέρεις”), ενώ ο Λειβαδίτης ανακαλύπτει το ρόλο της αργότερα (“κι η ποίηση.....χρόνια”).

*Επιμέλεια Υλης: Δημοβέλη Γιάννα,
Γκαντάρα Ιωάννα*